

8. Язык и композиция художественного текста. – М., 1983.
9. Wilde O. Fairy Tales / Oscar Wilde. – М.: Айрис Пресс, 2005.

Колісник В. Ю.
*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ І СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ТВОРЕННЯ ДІАЛОГІВ У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН “ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ”

Багатство мовленнєвої експресії притаманне не лише звукам і словам, їхнім граматичним формам, а й синтаксичній організації мовлення. Синтаксис визначає як стиль художнього твору, так і стиль окремого автора. Художній стиль розкриває індивідуальність автора. Описи природи виявляють романтизм, деталізація предметів – уважність, а розмовне мовлення здатне влучно передати специфіку персонажів та відкрити майстерність творця. У романі Джейн Остін “Гордість та упередження” діалоги складають основу твору. Тож не випадково проблемою дослідження є специфіка діалогів розглядуваного художнього твору.

Мета статті – дослідити особливості авторського стилю Джейн Остін у контексті діалогічного мовлення роману “Гордість та упередження”.

Завдання:

- дослідити синтаксичну організацію діалогічного мовлення, стилістичну значущість мовних одиниць;
- встановити частотність уживання різноманітних виражальних засобів та стилістичних прийомів.

Новизна дослідження полягає в тому, що у процесі аналізу виражальних засобів і стилістичних прийомів діалогу визначаються їхні структурні особливості, семантичні характеристики та особливості функціонування у діалогічному мовленні.

Науковими результатами дослідження стали кількісні показники виражальних засобів та стилістичних прийомів та встановлення частотності їхнього використання у романі. Виразальні засоби та стилістичні прийоми виступають основним способом експресії у романі Джейн Остін “Гордість та упередження”. Розглянемо їх детальніше.

I. Виразальний засіб – це маркований член стилістичної опозиції елементів мови даного рівня. Щодо синтаксису стилістично немаркованою моделлю речення є модель простого поширеного речення Р – Одір –А, яка не несе ніякої додаткової інформації. Остання може утворюватись тільки за рахунок стилістичного значення слів, що до неї входять. Усі інші моделі речення англійської мови слід розглядати як трансформи вихідної моделі [5, 137].

За типом трансформації вихідної моделі виразальні засоби поділяють на 3 групи:
1. Виразальні засоби, що базуються на редукції вихідної моделі.

Еліпсис: “Do you often dance at St. James's?” “Never, sir”.

Замовчування: “At present I will not say more, but, perhaps when we are better acquainted ...”.

Номінативні односкладні речення мають великий експресивний потенціал, оскільки іменники, які є їхніми головними складовими, поєднують у собі образ

предмета та ідею його існування.

Наприклад: “A single man of large fortune; four or five thousand a year”.

Використання безсполучникового зв'язку чи асиндетону призводить до того, що синтаксична цілісність складної єдності виявляється вираженою співвідношенням основних конструктивних одиниць і ритмо-мелодійних засобів, що надає мовленню більшої стислості, компактності та динамічності [1, 190]. Асиндетон стає стилістичним прийомом, якщо опущення сполучного слова цілеспрямоване.

Наприклад: “Affection of candor is common enough; one meets with everyone”.

2. Виразальні засоби, в основі яких лежить експансія вихідної моделі.

Повтор у творі “Гордість та упередження” зустрічається кількох видів:

а) простий контактний повтор: “No, no; I feel he may defy us there”;

б) обрамлення чи кільцевий повтор: “The church ought to have been my profession – I was brought up for the church”;

в) повтор – підхват: “Let me take it in the best light, in the light in which it may be understood”;

г) ланцюговий повтор: “A lady's imagination is very rapid; it jumps from admiration to love, from love to matrimony, in a moment”.

Перерахування: “It is really too, great a violation of decency, honor and interest, from him be guilty of it”.

Синтаксична тавтологія у даному романі не застосовується. Цим авторка прагнула яскраво показати період, в якому жили персонажі, їхній високий рівень освіти та культури. Головні дійові особи – представники вищого прошарку суспільства, тож і мовлення їхнє побудовано правильно і логічно.

Багатосполучниковий зв'язок чи полісиндетон: “I know that you could be neither happy nor respectable, unless you truly esteemed your husband; unless you looked up to him as a superior”.

Емфатична конструкція із дієсловом to do: “I do, do like him,” she replied, with tears.

Вставні речення: “The conduct of neither, if strictly examined, will be irreproachable; but since then we have both, I hope, improved in civility”.

3. Виразальні засоби, що ґрунтуються на порушенні традиційного порядку слів.

Стилістична інверсія: “And so ended his affection,” said Elizabeth, impatiently.

Дистантне розміщення синтаксично зв'язаних одиниць речення: “You could not have started a more happy idea, since you will not take comfort in mine: believe her to be deceived, by all means”.

Відокремлення: “I am actually convinced, that there are very few of us, who do not cherish a feeling of self-complacency on the score of some quality, real or imaginary”.

II. Базуючись на загальноприйнятому визначенні стилістичного прийому як способу комбінації мовленнєвих одиниць даного рівня у межах одиниць більш високого рівня (тобто в певному контексті), під стилістичним прийомом на синтаксичному рівні розуміють:

1. Способи комбінацій моделей речення у межах надфразової єдності, абзацу, тексту. У цьому випадку стилістичний прийом може утворюватися як комбінаціями стилістично маркованих і немаркованих моделей речення, так і немаркованими моделями речення.

2. Стилістичний прийом, як зазначив І. Р. Гальперін, – це навмисне і свідоме посилення якоїсь типової структури чи семантичної риси мовної одиниці, що досягло

узагальнення та типізації.

Залежно від характеру відношень між синтаксичними структурами, способів транспозиції, їхніх значень і характеру зв'язку між елементами даних структур можна виокремити три групи стилістичних прийомів синтаксичного рівня.

Стилістичні прийоми, що ґрунтуються на формальних і смислових взаємодіях декількох синтаксичних конструкцій або моделей речень у певному контексті.

Паралелізм, на думку І. Р. Гальперіна, – це стилістичний прийом, що частіше зустрічається не у реченні, а у макросистемах, приміром, у надфразовій єдності. Необхідною умовою для паралельних конструкцій є ідентична чи подібна синтаксична структура двох та більше речень чи їхніх частин у близькій послідовності.

Наприклад: “I like her appearance,” said Elizabeth, struck with other ideas, “She looks sickly and cross. Yes, she will do for him very well. She will make him a very proper wife”.

Паралелізм може утворювати малі форми (1), тобто один член речення, а також крупні форми (2), тобто кілька самостійних речень чи ряд підрядних.

Наприклад: 1. “Let us hope for better things. Let us flatter ourselves that I may be the survivor.”

2. “They may wish many things besides his happiness: they may wish his increase of wealth and consequence; they may wish him to marry a girl who has all the importance of money, great connections, and pride”.

Серед функцій паралелізму варто назвати такі: аргументацію (1), перерахування (2), зіставлення (3) і протиставлення досліджуваних об'єктів (4).

Наприклад: 1. “I am no longer surprised at you knowing only six accomplished women. I rather wonder now at your knowing any. I never saw such a woman. I never saw such capacity, and taste, and application, and elegance, as you describe, united.”

2. “We will know where we have gone – we will recollect what we have seen.”

3. “My temper I dare not vouch for I cannot forget the follies and vices of others so soon as I ought, not their offences against myself. My feelings are not puffed about will, would perhaps be called resentful. My good opinion once lost is lost forever.”

4. “Well”, cried Elizabeth, “have as you choose. He shall be mercenary, and she shall be foolish.”

Синтаксичний паралелізм є зручною формою реалізації синонімічних можливостей мовних одиниць: вирівнювання структурне і семантичне. Виразним є інтенсивне наповнення членів паралельного синтаксичного ряду лексичними одиницями, яким притаманна смислова близькість різного ступеня.

Наприклад: 1. “What is that you are saying, Fitzwilliam? What is that you are talking of?” Сміслові наповнення тут відбуваються завдяки дієсловам “to say” і “to talk”.

2. “I had not thought Mr. Darcy so bad as this – though I have never liked him, I had not thought so very ill of him. I had supposed him to be despising his fellow – creatures in general, but did not suspect him of descending to such malicious revenge!” У цьому прикладі синонімічними елементами виступають дієслова to think, to suppose, to suspect та прикметники: bad, ill, malicious.

Синтаксичний паралелізм допускає використання й антонімічного паралелізму. Це явище виявляє прагнення до впорядкування.

Наприклад: “But I wonder how long you would have gone on, if you had been left to yourself. I wonder when you would have spoken if I had not asked you.”

Хіазм – це паралельна конструкція, у якій порядок слів одного з речень є повністю протилежним щодо порядку слів іншого речення. При цьому відбувається

перехресне розміщення однакових членів двох суміжних конструкцій.

Наприклад: "Lizzy declared she will not have Mr. Collins, and Mr. Collins begin to say that he will not have Lizzy."

Анафора досить поширена у розглянутому творі. Наприклад: "Oh," said Lydia stoutly, "I am not afraid; for though I am the youngest, I am the tallest."

Епіфора: "You make me laugh, Charlotte; but it is not sound. You know it is not sound."

Стилістичні прийоми, що ґрунтуються на транспозиції значення синтаксичної структури чи моделей речення у певному контексті.

Риторичне запитання – це емоційне ствердження чи заперечення у формі питання, яке не потребує відповіді й використовується для спонукання слухача повідомити дещо нове. Основна його мета – справити певне враження та підвищити емоційний стан. Наприклад: "What are men to rocks and mountains?"

Стилістичні прийоми, що ґрунтуються на транспозиції значення способів зв'язку між компонентами речень чи реченнями.

Парцеляція: "But this is one great difference between us. Compliment always take you by surprise, and me never."

Кожний із розрядів класифікації речень за метою висловлювання може зустрічатись і в значенні будь-якого з інших, набуваючи при цьому особливого модального чи емоційного значення, експресивності чи стилістичного забарвлення. Так стверджувальні за формою речення можуть бути використані у ролі питання. Це трапляється при бажанні мовця виявити свій здогад щодо відповіді, яка є йому небайдужою. Так звані "риторичні" запитання служать виразним ствердженням, а "наказові" – можуть передавати не спонукання до дії, а погрозу чи підсміювання.

Наприклад: "Do not you want to know who has taken it?" cried his wife impatiently.

"You want to tell me and I have no objection to hearing it".

Такі вживання синтаксичних структур у невластивих їм денотативних значеннях і з додатковими коннотаціями, називають транспозицією [1, 165].

Таким чином, на основі дослідження діалогів роману Д. Остін "Гордість та упередження" можна зробити ряд висновків.

1. Для художнього стилю письменниці найбільш характерними є виражальні засоби синтаксису, які ґрунтуються на редукції вихідної моделі, а саме: асиндетон – 18%, вставне речення – 16%, перерахування – 15.5%. Широке використання асиндетону пояснюється прагненням автора зробити акцент на інформативних фактах. Оскільки розмови у даному романі становлять 70%, то цим способом Остін прагне передати розповідь, котра ведеться від імені одного з персонажів. Вживання вставних речень надає мовленню героїв твору жвавості та природності. Використання еліпсису (12,7%) свідчить про стриманість і стислість висловлювань. Досить часто спостерігаємо випадки полісиндетону (49%), що підкреслює емоційність співрозмовників, прагнення зацікавити співрозмовника своєю щирою розповіддю.

2. Преважаючою частиною стилістичних прийомів синтаксису виступає анафора – 78%. Уживання анафори у мовленні головних героїв пояснюється намаганням автора передати неспокій мовця, бажання повідомити щось у вигляді своєрідних блоків інформації. Із кожним разом повторюваний початок фрази набуває більшої виразності та смислового підсилення. Паралелізм (16 %), повний і частковий, зустрічається як на рівні структурних частин речення, так і в межах кількох самостійних речень.

3. Стилістичний аналіз діалогів роману дає можливість стверджувати, що автор

часто використовує виражальні засоби та стилістичні прийоми у поєднанні.

4. У процесі роботи помічено відсутність будь-яких граматичних порушень мовних норм. Зокрема не зустрічається тавтологія, підрядність замість сурядності та ін. Це свідчить про намагання автора зобразити своїх героїв високоосвіченими людьми. Мовлення окремих персонажів характеризується емоційністю та жвавістю, що передається за допомогою різноманітних виражальні засобів та стилістичних прийомів.

Л і т е р а т у р а :

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – М., 1959. – 170 с.
3. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М., 1958. – 340 с.
4. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов: посіб. для студ. та викл. ВНЗ / О. Ю. Дубенко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 224 с.
5. Семенова Л. В. К вопросу о расчленении синтаксической структуры как источника экспрессивности. Вопросы синтаксиса английского языка / Л. В. Семенова. – Горький, 1975. – Вып. 1.
6. Austene J. Pride and prejudice. – Foreign Languages Publishing House / Jane Austene. – М., 1961. – 386 p.

*Котовська О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КОГЕЗІЇ У ТЕКСТОВІЙ АНОМАЛІЇ

Проблеми сучасної когнітивної лінгвістики надзвичайно актуальні. Беручи до уваги вплив когнітивних та лінгвальних чинників на процес аналізу та інтерпретації тексту, особливого значення набувають дослідження аномалій у текстах, де вони покликанні відобразити специфіку світосприйняття та стилю автора. Проблему текстової аномалії вивчали Апресян Ю. Д., Артюнова Н. Д., Короткова Л. В. та ін.

Метою статті є розгляд різних форм когезії у текстовій аномалії.

У лінгвістиці аномальними вважаються явища, які порушують певні сформовані правила, відхиляються від закономірностей, порушують загальнозживану структуру. Ці відхилення простежуються на всіх рівнях: синтаксичному, лексичному, текстовому, графічному, фонетичному, а також на рівні образів і сюжетів [1, 437; 2, 6]. Текстові аномалії є різновидом мовних аномалій і можуть виражатися як спеціально, так і неспеціально зживаними елементами [3, 50].

Текст не є хаотичним нагромадженням одиниць мовних рівнів, а є впорядкованою системою. Однак це не означає, що текст – це єдиний моноліт, що не можна розділити. Існує можливість розділення на більш елементарні компоненти. Системність та структурність тексту, навпаки, надає можливість його формального (архітектонічного) та змістового (композиційного) “розбиття”. Таким чином, тексти великих форм (книги) діляться на розділи, абзаци, частини, що розробляють свою локальну тематику і мають свою змістову та формальну самостійність [4, 70]. Частини, на які ділиться текст, об’єднуються, зберігаючи цілісність тексту (художнього твору).

Аналізуючи текст, ми бачимо, що окремі частини (можуть знаходитися на